

HOOFSTUK 3

REAKSIE VAN DIE AFRICAN NATIONAL CONGRESS

3.1 DIE AFRICAN NATIONAL CONGRESS AS SWART POLITIEKE ORGANISASIE IN DIE TWINTIGERJARE

Die ANC was in die twintigerjare nie 'n sterk organisasie nie. Dit het mank gegaan aan dinamiese leierskap en talle eertydse lede het by die ICU aangesluit. Die jaar 1925 is beskryf as een van die swakste jare in die organisasie se bestaan. Korrespondensie is nie beantwoord nie en resolusies is geïgnoreer. Daar was 'n gebrek aan fondse omdat geen fondsinsamelings georganiseer is nie. Geen ledelyste het meer bestaan nie en dit was trouens nie eers 'n uitgemaakte saak of die organisasie wel enige lede gehad het nie.¹

Die gebrek aan steun is klaarblyklik veroorsaak deur die feit dat die ANC hom nie op swart werkersbelange toegelê het nie, maar bloot as middelklas politieke organisasie gefunksioneer het. Dit is inderdaad in 1912 as 'n politieke uitlaatklep vir die politiekbewuste swart middelklas gestig.

Die stigtingsvergadering is deur swart hoofmanne en leiers van die verskeie swart organisasies bygewoon.² Die stigterslede was oorwegend lede van die opkomende swart middelklas, die sg. 'petit bourgeoisie' - geestelikes, onderwysers, tolke asook enkele suksesvolle

1. M. Benson, The African Patriots, pp.55-56.

2. Walshe, The rise of African Nationalism, p.34.

boere en handelaars. Hulle was nie vakbondlede nie en nie radikaalgesind nie.³

As middelklas organisasie het die ANC nooit werklik by die stryd van die werkersklas betrokke geraak nie. Slegs gedurende die tydperk onmiddellik na die Eerste Wêreldoorlog, is blyke van steun vir werkersoptrede, veral in die Transvaal, getoon. In 1918 het die ANC die staking van munisipale werkers aan die Witwatersrand gesteun en in 1920 die swart mynwerkerstaking. Ook het die ANC die paskwessie opgeneem aangesien dit 'n negatiewe uitwerking op swart lone gehad het.⁴ In 1918 is 'n deputasie na die waarnemende eerste minister gestuur om te kla oor die paswette en in 1919 het die ANC die anti-pasveldtog gesteun.⁵

In die na-oorlogse tydperk het die ANC die gemeenskaplike belange van die werkersklas en die 'petit bourgeoisie' weerspieël hoewel hier nog geensins sprake van enige klasalliansie was nie.⁶

In die twintigerjare het die ANC teensinnig geraak om as 'n werkersorganisasie te funksioneer.⁷ Die twintigerjare was egter 'n tydperk waarin swart werkersbelange op die voorgrond van swart politiek was, vandaar die geweldige aanhang wat die ICU kon opbou. Verstedeliking

3. T. Lodge, Black politics in South Africa since 1948, pp.2-3; Benson, The African Patriots, p.50; Walshe, The rise of African Nationalism, pp.34-37.

4. T. Lodge, "Organised black political resistance, 1912-1950", Reality, Maart 1981, p.5; S.W. Johns, "The birth of non-White trade unionism", Race, Oktober 1967, pp.176-177.

5. E. Kahn, "Pass Laws" in E. Hellman (ed.), Handbook on race relations in South Africa, pp.282-283.

6. Lodge, Black politics, pp.3-4.

7. S.W. Johns, "The birth of non-White trade unionism in South Africa", Race, Oktober 1967", p.178.

en die verbrokkeling van hul onafhanklike kapteinskappe het meegebring dat die swart bevolking reeds oorwegend verproletariseer was. Volgens die 1921-sensusverslag het geskoolde en semi-geskoolde arbeiders - onderwysers, geestelikes, winkelassistente, ambagslui, polisieamptenare en ander ongespesifiseerde geskoolde werkers - maar 0,8% van die totale swart bevolking uitgemaak.⁸ Die middelklas of 'petit bourgeoisie' was klein en het betreklik maklik met die 'rank and file' of dan die werkersbelange geïdentifiseer.⁹

Die swak posisie van die ANC word nêrens duideliker geïllustreer as in die leierskrisis wat die organisasie in die twintigerjare beleef het nie. Uitgesproke leiers soos Sol Plaatje, Charlotte Maxeke en I. Bud-Mbelle, wat eens aktief binne die ANC was, kon hulle nie meer voltyds vir die organisasie beywer nie. In 1924 het eerwaarde Z.R. Mahabane president-generaal van die ANC geword. Hy het nie dieselfde militante impak as byvoorbeeld Clements Kadalie gehad nie¹⁰ en is voorts hewig deur die ANC gekritiseer toe hy in 1926 die regering se jaarlikse Naturellekonferensie in Pretoria bygewoon het, sonder dat hy amptelik deur die ANC daartoe afgevaardig is.¹¹ Swart leiers wat aktief binne die ANC was, het terselfdertyd die oplossing elders begin soek. Thema en Mahabane het byvoorbeeld by die Gesamentlike Rade aangesluit terwyl J.T.Gumede hom tot die KPSA gewend het.¹² Die

8. U.G.37 - 24, Sensusverslag 1921, p.244.

9. Sien H. Bradford, "Mass movements and the petty bourgeoisie: The social origins of the ICU leadership, 1924 - 1929", Journal of African History, Vol. 25, No. 3, pp.295-310.

10. Benson, African Patriots, pp.54-55.

11. African World, 9 Januarie 1926.

12. Benson, African Patriots, pp.57-58.

ANC kon dus nooit werklik tot 'n werkersorganisasie omskep word nie en die Kommuniste wat sedert 1926 gepoog het om die organisasie te infiltrer se aanhang het beperk gebly.

Die Kommunistiese invloed op die ANC het veral vanaf J.T.Gumede, stigterslid van die ANC en algemene president van die Natal ANC,¹³ gekom. Die Natal ANC het trouens reeds in 1924 'n verradikaliserende element getoon toe militante leiers soos Gumede en A.P. Maduna tot die uitvoerende raad gekies is. Hulle is egter steeds oorskadu deur die stam-élite en die 'petit bourgeoisie'.¹⁴ Ook in die Wes-Kaap was 'n radikale element reeds teenwoordig en het Eliot Tonjeni en Bransby Ndoke gestreef na nouer samewerking met die KPSA.¹⁵ Gumede en J. LaGuma, ook van die Kaapse tak van die KPSA het in Februarie 1927 die Internasionale Kongres van die Bond teen Imperialisme in Brussels bygewoon. Daarna het Gumede ook besoek aan die Sowjet Unie gebring.¹⁶

Gumede het met sy terugkeer na Suid-Afrika verslag gedoen van sy besoek aan Sowjet Unie, of soos hy dit gestel het, aan die 'new Jerusalem'. Sy boodskap het veral tot die werkersklas gespreek:

The Russian peasant had been before the revolution in the same condition than the natives of South Africa were in today. They

13. T.D.M. Skota, The African Yearly register, pp.150-151.

14. N.L.G. Cope, The Zulu Royal Family and the South African government, 1910 - 1933: Solomon ka Dinizulu. Inkhata and Zulu Nationalism, Ongepubliseerde D.Phil.-verhandeling, Universiteit Natal, pp.274-275.

15. Maylam, A history of the African people of South Africa: from the Early Iron Age to the 1970's, p.157.

16. Simons and Simons, Class and Colour, pp.218-219.

united against oppression killed the Czar, drove out the rulers. In Russia today everything belonged to the people."¹⁷

Gumede se boodskap het byval gevind en in Junie 1927 is hy tot president van die ANC verkies.

Die ANC sou van nou af poog om die saak van die swart werker op hom te neem. Tydens die 1927-jaarkongres in Bloemfontein is daar op 'a new line of policy compared with the past' besluit, naamlik dat die organisasie nouer by die lot van die werkersklas betrokke sou raak. 'n afsonderlike departement van arbeid, die 'African Labour Congress', is gestig om direkte aksie teen die sogenaamde kapitalistiese eksploteerders te loods.¹⁸ Gumede het ook in hierdie tyd vergaderings regoor die land toegesprek.

Desondanks die leierskap van Gumede het die gematigde element steeds deurslaggewend gebly. Die 'League of African Rights' wat byvoorbeeld deur die KPSA gestig is om te veg vir vryheid van spraak, onderwys, stemreg en die afskaffing van die paswette, is nie deur die ANC ondersteun nie.¹⁹ Die middelklas element binne die ANC het steeds oor die radikale element geseëvier. Tydens die 1928-konferensie in Bloemfontein is die verbroedering tussen die ANC en die KPSA sterk deur die Raad van Hoofmanne afgekeur. 'n Sogenaamde "orthodox chief on 'royalist' line" (alias die South African Worker) het Gumede se siening van die Sowjet Unie as 'n vry en wonderlike land in twyfel getrek:

17. South African Worker, 27 Februarie 1928; Rand Daily Mail, 27 Februarie 1928.

18. South African Worker, 15 Julie 1927. Sien ook Simons en Simons, Class and Colour, pp.392-393.

19. Walshe, The rise of African Nationalism, p.175.

The Czar was a great man in his country, of royal blood like us chiefs, and where is he now? ...It will be a sad day for me when I am ruled by the man who milks my cows or ploughs my fields.²⁰

Daar is wel nie op hierdie byeenkoms ooreengekom om totaal bande tussen die ANC en die KPSA te breek nie.²¹

Die ANC het voorts nie die Kommuniste se doelstelling van 'n Swart Republiek (sien pp.70-77 hieronder) ondersteun nie, maar wou eerder verandering binne die bestaande bestel teweegbring. Teen laat 1929 was Gumede feitlik geïsoleerd van sy Uitvoerende Raad wat uit meer gematigde lede soos T.M. Mapikela, Selby Msimang, D.S.Letanka en Selope Thema bestaan het.²² In 1930 is hy inderdaad vanweë sy kommunistiese neigings as president-generaal van die ANC uitgestem.²³

Teen 1930 was slegs 'n klein groepie ANC-lede bereid om die pasbrandery wat die KPSA vir die 16de Desember beplan het, te ondersteun.²⁴ Die radikaalgesindes binne die ANC het daarna weggebreek en in 1930 die Onafhanklike ANC in die Weskaap gestig. Dit sou dien as 'n militante bevrydingsbeweging wat hom sou beywer vir die KPSA se Onafhanklike Swart Republiek. Dië organisasie was van korte duur en het na die skorsing van Ndobe en Tonjeni uit die ANC verdwyn.²⁵

20. South African Worker, 13 April 1928.

21. South African Worker, 13 April 1928.

22. Walshe, The rise of African Nationalism, p.175.

23. UCT, Ballinger-versameling, A5.VII.14, Thema's report, 12 Maart 1930.

24. Walshe, The rise of African Nationalism, p.139.

25. M.Pheko, Apartheid: The story of a dispossessed people, p.129.

Die leierskapskrisisse binne die ANC het ook sy lidmaat-
skap beïnvloed. Teen 1929 het die organisasie feitlik
geen aanhang meer gehad nie. W.G. Ballinger wat in 1927
as raadgewer vir die ICU vanuit Engeland gekom het, het
na aanleiding van die Bond teen Imperialisme se uitno-
diging aan die ANC na 'n konferensie in Parys, opgemerk
dat:

They have been appointed from a small category
of African Congress people. They represent no
one but themselves. The Congress is practically
defunct.²⁶

Aangesien die ANC egter gedurende die 1930s herleef en
vanaf die veertigerjare die leiding in Swart versetpoli-
tiek in Suid-Afrika geneem het, is dit tog die moeite
werd om, ten spyte van daardie organisasie se swakheid
gedurende die 1920s, van sy houding ten opsigte van die
Pakt-regering se arbeidswetgewing kennis te neem.

3.2 REAKSIE VAN DIE AFRICAN NATIONAL CONGRESS OP DIE LOONWET, 1925

Die ANC het nie werklik aandag aan die Loonwet gegee nie.
Die gebrek aan reaksie vanaf die ANC kan enersyds toege-
skryf word aan die swak posisie van die organisasie en
andersyds aan die feit dat dit nie vakbondgerig was nie.
Tydens die veertiende jaarlikse kongres van die ANC wat
in April 1925 in Johannesburg gehou is, is daar gekla oor
die passe vir vroue. Geen melding is egter van die
Loonwet gemaak nie.²⁷

Meshach Pelem van die Bantu Union, 'n organisasie wat met
die ANC geaffilieer was,²⁸ was skynbaar een van die

26. UCT, Ballinger-versameling, A5.5.3.3., Ballinger aan
vriend, 16 Januarie 1929.

27. Cape Times, 20 April 1925.

enigste lede wat hom oor die Loonwet uitgelaat het. In 'n rede gelewer tydens 'n ontmoeting tussen die premier en 'n groep swartes in Queenstown op 8 September 1925, het hy gekla oor die regering se apatiese houding en onvermoë om vir swartes 'n leefbare minimumloon te verseker.²⁹

3.3 REAKSIE VAN DIE AFRICAN NATIONAL CONGRESS OP DIE MYNE EN BEDRYWE WET (1911) WYSIGINGSWET, 1926

Walshe, wat 'n deeglike studie van die ANC gemaak het, is van mening dat die organisasie nie werklik enige noemenswaardige verset teen die kleurslagboomwet geloods het nie. Hy beklemtoon eerder die swak organisatoriese posisie van die ANC gedurende die periode vanaf 1924 tot die middel dertigs. Die enigste krediet wat hy die organisasie gee, is dat hulle die beleid van beskaafde arbeid en die kleurslagboomwet gesien het vir wat dit was - 'n onderafdeling van Hertzog se omvattende oplossing vir die Naturelle-vraagstuk en 'n poging om, buite die reservate, blanke baasskap onbestrede te vestig.³⁰ Daar is egter duidelike dokumentêre getuienis van ANC-protes teen die wet, veral wanneer die optrede van individuele ANC-lede, wat gewoonlik uit die politiekbewuste swart bourgeoisie afkomstig was, nagevors word.

Mahabane, president van die ANC, het onmiddellik na die indiening van die kleurslagboomwetsontwerp, die leiding geneem deur die uitvoerende komitee byeen te roep vir 'n buitengewone vergadering in Bloemfontein, "...in view of

28. J. Grobler, A decisive clash? A short history of Black protest politics in South Africa, 1875 - 1976, p.58.

29. Cape Times, 8 September 1925.

30. Walshe, The rise of African Nationalism, p.109.

the most critical times we are experiencing due to recent legislation in Parliament..."³¹ Dit totale afwesigheid van enige getuienis oor die beoogde buitengewone vergadering dui daarop dat dit nooit plaasgevind het nie.

Tydens die jaarlikse kongres van die ANC in die Batho-
lokasie in Bloemfontein in Junie 1926, is daar besluit om
'n telegram aan die Goewerneur-generaal te stuur waarin
hy gevra word om sy goedkeuring van die wet te weerhou
ten einde die ANC 'n kans te gee om hul kritiek teen die
wet te formuleer. Daar is ook tydens dié vergadering
besluit om, indien hierdie poging misluk, 'n petisie aan
die Britse Koning te stuur.³² Hoewel daar weinig van al
hierdie planne gekom het, dui dit duidelik op die ANC se
afkeer aan die segregasionistiese rigting wat die Pakt
begin inslaan het. Daar is ook tydens die vergadering
besluit om 'n komitee wat 'n studie van die segregasie-
wetsontwerpe sou maak, aan te wys.³³

Mahabane het in sy presidensiële rede geen doekies om die
ANC se houding gedraai nie en gesê dat die regerings=
lede met die passering van die kleurslagboomwet bewys het
hulle is

...absolutely unqualified and unfitted for the
responsibility of legislating for the weaker and
unrepresented races of the land...³⁴

Sy rede is egter ook insiggewend in die sin dat dit reeds
dui op 'n vroeë verwerping van, soos hy dit gestel het,
die Pakt se "policy of exclusion". Vir Mahabane en

31. Carter/Karis mfm. reel 13B, Omsendbrief van Mahabane,
13 Julie 1925.

32. The African World, 24 Julie 1926; Cape Times,
24 Julie 1926.

33. The African World, 24 Julie 1926.

34. The Friend, 25 Junie 1926.

trouens vir andere in die swart gemeenskap het die regering met die aanvaarding van die kleurslagboomwet gewys dat hy nie die belange van die hele Suid-Afrikaanse bevolking op die hart gedra het nie.

...they have openly and shamelessly acted in the exclusive interests of one section only of the community (sic) at the expense of those who have rigidly and ruthlessly been excommunicated from the political 'Israel'....³⁵

Benewens die resolusies, wat tydens die jaarvergadering aangeneem is, het die verskillende provinsiale afdelings van die ANC aktief op die wet gereageer. Die Natal African Congress het op 16 Mei 1926 in die Cartwright's Flats in Durban vergader en 'n aantal resolusies teen die wet aanvaar. Dit is aan die Goewerneur-generaal oorhandig. Daarin word 'n beroep op hom gedoen "...to veto the Colour Bar (Bill) Act or reserve it for His Majesty's Pleasure."³⁶

In die Parade in Kaapstad is 'n betoging onder leiding van die Kaapstadse ANC gehou om, soos hulle dit gestel het, te protesteer teen die beleid van die Pakt-regering in sake die "Colour Bar Bills, Segregation and the Asiatic Bill". Die vergadering is deur etlike honderde mense bygewoon.³⁷

Die African World, 'n koerant wat deur James S. Thaele, Kaapse provinsiale sekretaris van die ANC, uitgegee is,³⁸ het ook die kleurslagboom gekritiseer. Die

35. The Friend, 25 Junie 1926.

36. GG 50/1220, Gumede aan Governor-General, 18 Mei 1926.

37. Cape Times, 15 Februarie 1926.

38. L. Switzer en D. Switzer, Black Press in South Africa and Lesotho, pp.28-29.

koerant het tydens die debat oor die kleurslagboomwet in die parlement gereageer in 'n artikel waarin daar neerha=lend op die kontensieuse uitsprake van parlamentslede gelet is. Barlow sou byvoorbeeld gesê het dat "it is only in heaven where natives may expect to get equal pay for equal work." Die blad het ook gewaarsku dat die "racial Bill" soos hulle dit genoem het nie 'n beter verstand=houding tussen wit en swart sou meebring nie.³⁹

Aangesien die ANC se ondersteuners dikwels uit die sogenaamde politiekbewuste swart élite afkomstig was, is dit vanselfsprekend dat individue 'n bydrae tot die verset teen die wet sou lewer. So byvoorbeeld het Sol T. Plaatje, wat reeds sedert die bewindoorname van die Pakt, segregasie as basis vir die regering se Natu=relle-beleid verwerp het, onmiddellik in die pers op die publikasie van die wetsontwerp teen die einde van 1924, gereageer. Daarna sou hy by elke moontlike geleentheid teen die wetsontwerp kapsie maak totdat dit in 1926 wet geword het. Hy het gewys op die teenstrydighede in die argumente om die wet te probeer regverdig en ook Smuts geprys oor sy opposisie teen die wet.⁴⁰

'n Ander individu wat ook 'n ANC-lid was en wat sy kommer oor die kleurslagboomwet uitgespreek het, was R.W. Msimang. Benewens die feit dat hy die haas waarmee die wet deur die parlement gejaag is afgekeur het, het hy Hertzog daarop gewys dat die wet 'n negatiewe houding teenoor sy toekomstige Naturelle-beleid sou skep.

This undue rushing through Parliamentis not only having an unsettling effect in the minds of the natives, it is fostering a harmful bias

39. The African World, 15 Julie 1925.

40. B.P. Willan, The role of Solomon T. Plaatje (1876 - 1932) in South African society, Ongepubliseerde D.Phil tesis, Universiteit van London, p.249.

towards your proposals.⁴¹

Msimang meen voorts dat deur die wet terug te hou die regering "...would enhance its goodwill and demonstrate its good intentions towards voiceless people in regard to the Prime Minister's forthcoming proposals."⁴² Ook sy hoofargument teen die wet was die feit dat "...it cuts off all civilized Natives from progress."⁴³

Dit is opvallend dat die kleurslagboomwet die ANC uit sy isolasie laat wegbreek het. Die feit dat die ANC in die tydperk met organisasies soos die ICU, Gesamentlike Rade en selfs die Kommuniste begin saamwerk het, kan in 'n groot mate toegeskryf word aan die Pakt se beleid van 'beskaafde arbeid'.

Die ANC het ontdek dat sy teenkanting teen die wet op dieselfde gronde as die van die Gesamentlike Rade berus het. Beide organisasies was van mening dat die proses van industrialisasie 'n gemeenskaplikheid tussen die verskillende rasse geskep het.⁴⁴ ANC-lede soos Gumede het deurgaans die Gesamentlike Rade se aksieveldtog teen die kleurslagboomwet ondersteun. Ook Plaatje het in 1926 na Kaapstad gereis om Rheinallt Jones in die Gesamentlike Rade se stryd by te staan.⁴⁵

Voorbeelde van samewerking tussen die ANC en die ICU is volop. Die ANC het nou trouens die ICU voorgestaan in die

41. Wits, SAIRR, B72.1.1, R.W. Msimang aan Hertzog, 28 April 1926.

42. Wits, SAIRR, B72.1.1, R.W. Msimang aan Hertzog, 28 April 1926.

43. Wits, Joint Councils-versameling, Cj2.1.6a, Msimang aan Thema, 20 April 1926.

44. Walshe, The rise of African Nationalism, pp.189-190.

45. Willan, The role of Solomon T. Plaatje, p.250.

inisiëring van protesbyeenkomste. In Februarie 1926 het die ANC tydens 'n geheime sitting in Bloemfontein 'n plan van aksie aangeneem waarvolgens die ANC die kleurslagboom en die segregasiebeleid van die regering sou teenstaan. Die samewerking van die ICU is ingeroep en op 17 Februarie 1926 is 'n swart optog in Johannesburg gehou.⁴⁶ In Mei 1926 het die Natalse tak van die ANC, in samewerking met die ICU, 'n massabyeenkoms te Pietermaritzburg gehou waarna 'n aantal resolusies aan die Goewerneur-generaal oorhandig is. Dié byeenkoms het dit betreur dat die Eerste Minister nie 'n 'Naturelle'-deputasie, wat teen die wet kapsie wou maak, wou ontmoet nie.

....Had the Prime Minister agreed to a Deputation composed of Natives only, being heard at the Bar of the House, he and his supporters would have heard the views and the true views of the Natives themselves...⁴⁷

In Junie 1926 het die ICU en die Vrystaatse tak van die ANC 'n gesamentlike byeenkoms gehou in die Waaihoekse-lokasie in die OVS. Verskeie sprekers het die gehoor oor die kleurslagboomwet toegespreek. 'n Resolusie is aangeneem dat die wet nie in belang van die land was nie, aangesien "...the Africans have an equal claim with whites for consideration in this, the land of their birth".⁴⁸

Ook met die Kommuniste is groter kontak gemaak. Tydens 'n vergadering op die Parade in Kaapstad, wat deur die Kaapstadse tak van die ANC georganiseer is, het plaaslike lede van die Kommunistiese Party die geleentheid benut om bietjie propaganda te maak. Kommunistiese lektuur is te

46. Cape Times, 17 Februarie 1926.

47. GG 50/1221, D.J. Sioka, Alg. Sekr. Natal African Congress aan Goewerneur-Generaal, 17 Mei 1926.

48. Workers' Herald, 15 Junie 1926.

koop aangebied. Prominente lede van die KPSA het ook die byeenkoms toegesprek.⁴⁹

Die kleurslagboomwet het ook in 'n mate bygedra tot groter samewerking oor die kleurgrense heen. Dr. Abduhrahman van die APO is byvoorbeeld genooi om tydens die ANC se jaarlikse kongres in Junie 1926 in Bloemfontein 'n boodskap te lewer - 'n uitnodiging wat hy terstond aangeneem het.⁵⁰

Vir die ANC het hul wrewel jeens die oorspronklike wetsontwerp ook nie afgeneem toe dit deur die parlement aangeneem is nie. In 1927 het Mahabane steeds daarop gewys dat die wet "...was steamrollered, helter-skelter..."⁵¹ Daarmee het die regering die deur vir alle vooruitgang vir die swart bevolking toegemaak en 'n beleid aanvaar om laasgenoemde sonder hulle toestemming te regeer.

Dit was ook op hierdie basis dat die ANC Hertzog se vier wetsontwerpe sou verwerp. Uiteindelik sou die kleurslagboomwet die hele reeks van diskriminerende wette vir die swart mense beliggaam. Soos Mahabane, die ANC-leier, dit in sy presidensiële rede in 1927 duidelik opgesom het:

The policy of exclusion or political segregation of the Black man, embodied in the Colour Bar clauses of the South Africa Act of 1909, perpetuated in the Smuts Native Affairs Act of 1920, and enunciated in the famous Smithfield speech of November 13, 1925, was being given its finishing touches by the Hertzog Native Bills now lying on the table of Parliament.⁵²

49. Cape Times, 15 Februarie 1926.

50. The Friend, 24 Junie 1926.

51. The Friend, 4 Januarie 1927.

52. The Friend, 4 Januarie 1927.

3.4. GEVOLGTREKKING

Dit blyk dus dat die ANC, hoewel dit nooit 'n werkersorganisasie was nie, tog in die twintigerjare by die stryd van swart werkers betrek is. Die rede hiervoor lê grootliks in die beleidsrigting wat die Pakt ingeslaan het. Hoewel Hertzog se vier wetsontwerpe die meeste aandag getrek het, het die beleid van 'beskaafde arbeid' en die kleurslagboomwet ook aandag getrek.

Daar moet egter gewaak word teen 'n oorbeklemtoning van die ANC se optrede teen die beleid van 'beskaafde arbeid'. Feit bly staan dat die organisasie nie goed georganiseer was nie, sy leierskap nie 'n verenigende rol gespeel het nie en die organisasie nie werklik voldoende fondse gehad het nie. Die verzet van die ANC word dus heeltemal oorskadu deur die daadwerklike en gekoördineerde verzet van ander buite-parlementêre organisasies.

HOOFSTUK 4

REAKSIE VAN DIE KOMMUNISTIESE PARTY VAN SUID-AFRIKA

4.1 DIE KOMMUNISTIESE PARTY VAN SUID-AFRIKA AS SWART POLITIEKE ORGANISASIE IN DIE TWINTIGERJARE

Die KPSA is in 1921 gestig toe die 'International Socialist League' en ander sosialistiese organisasies saamgesmelt het.¹ Aanvanklik was dit 'n blanke organisasie wat onder die banier 'Workers of the world unite and fight for a White South Africa' vir die belange van blanke werkers geveg het. Die gebrek aan werkersolidariteit oor die kleurgrense heen, blyk duidelik uit die 1922-staking wat juis oor die bedreiging wat goedkoper swart arbeid vir blanke arbeiders ingehou het, gevoer is. Simpatie met swart werkers was tot omstreeks 1922 beperk tot enkele negrofiliste binne die KPSA soos S.P. Bunting, E.R. Roux en W.Kalk.² Geen swart lidmaatskap het op daardie stadium bestaan nie.³

Wat was die verhouding tussen die KPSA en die Pakt?

Tydens die 1924-verkiesing het die KPSA die Pakt in alle kiesafdelings behalwe in die Weskaap gesteun.⁴ Binne die raamwerk van die Marxisme is Afrikanernasionalisme as anti-Imperialisme geïnterpreteer en die Pakt as 'n alliansie tussen werkers uit die industriële- en landbousek-

1. Roux, Time longer, p.198; Simons en Simons, Class and Colour, pp.329-330.

2. Roux, Time longer, pp.189-199; Simons en Simons, Class and Colour, p.324.

3. Roux, Time longer, pp.198-199.

4. Simons en Simons, Class and Colour, p.313.

tore.⁵ Die KPSA het, as 'n werkersorganisasie, tot die Arbeidersparty aangetrokke gevoel en tot 1924 jaarliks aansoek om affiliasie met die Party gedoen.⁶ Die vloei-bare verhouding tussen die KPSA en die Arbeidersparty blyk voorts uit die feit dat twee KPSA-lede, Bill Andrews en C.F.Glass, onderskeidelik tot president en sekretaris van die SATUC verkies is. Andrews was ook grootliks verantwoordelik vir die redelik nie-rassige konstitusie van die SATUC. Die toenadering van die KPSA is nie deur die Arbeidersparty verwelkom nie en aansoeke om affilia-sie is telkens verwerp.⁷ Tydens die 1924-verkiesing verklaar Creswell selfs dat die Bolsjewistiese uitlatinge van lede van sy party 'n verleentheid is en deur SAP-koerante uitgebuit word.⁸

Sedert 1924 het die KPSA-beleid 'n kentering ondergaan. Negrofiliste binne die organisasie het veld gewen. Tydens die 1924-jaarkongres is besluit om nie weer om affiliasie met die Arbeidersparty aansoek te doen nie. Van toe af sou die KPSA hom uitsluitlik op die swartes toespits.⁹ Teen 1926 was die opposisie van die KPSA jeens die Pakt duidelik. Die Pakt is daarvan beskuldig dat hy wettige vakbondbedrywighede onderdruk het en vakbondleiers in hegtenis geneem het. Die South African Worker berig selfs dat "The Pakt.... has let loose a campaign of oppression against the native workers."¹⁰

5. Simons en Simons, Class and Colour, p.313.

6. Roux, Time longer, pp.198-200; Simons en Simons, Class and Colour, pp.310-313.

7. Simons, Class and Colour, pp.329-330.

8. Creswell, An Epoch, p.95.

9. Roux, Time longer, p.201.

10. South African Worker, 1 Oktober 1926.

Teen 1929 het die KPSA die Pakt nie meer gesteun nie. Bunting en Wolton het as KPSA-kandidate, in respektiewelik die kiesafdelings Temboland en die Kaapse Vlakte gestaan.¹¹ Die verkiesingskwessie was, wat hulle betref, die volgende:

...The chief bone of contention between the two bigger parties is merely as to which shall control the exploitation of the native labour force in South Africa, the farmers or the mining and commercial capitalists, Afrikaner or British imperialism, in neither case, of course, for the benefit of the native but for the profit to be made of his toil.¹²

Hoe groot was die aanhang van die KPSA onder die swart bevolking?

Die KPSA het op allerlei wyses gepoog om sy invloed binne die swart werkersklas uit te brei. Daar is gepoog om swart organisasies soos die ICU en die ANC se steun te werf. Deur middel van aandskole ('night schools') is die kommunistiese ideologie aan stedelike swart werkers verkondig. Voorts is die party se koerant, die South African Worker, tot 'n swart koerant omskep met enkele artikels in inheemse Afrikatale. Volgens Roux was dit die eerste werklike kommunistiese koerant in Suid-Afrika.¹³

Die aandskole het 'n sukkelbestaan gevoer. Die ongeletterdheid van die swartes was 'n byna onoorkomelike probleem. Die kommuniste moes maar tevrede wees met die "'raw native', who often can barely speak English", aan-

11. Roux, Time longer, pp.217-231.

12. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, Bunting's Election Address, 1929.

13. E. Roux, "The Bantu Press", Trek, 24 Augustus 1945, p.12.

gesien intellektuele swartes organisasies soos die ICU of ANC bo die KPSA verkies het. Hierdie organisasies was gewoonlik finansiëel sterker en het beroepsmoontlikhede ingehou.¹⁴

Hoe suksesvol het die KPSA sy invloed binne bestaande swart organisasies uitgebrei?

Ten spyte van die uiteindelijke onvermoë om die ICU tot Marxisme te bekeer, het die KPSA tog daarin geslaag om 'n direkte invloed binne die organisasie uit te oefen. Tot aan die einde van 1926 is ICU-lede nie verbied om aan die KPSA te behoort nie. Prominente ICU-lede soos Thomas Mbeki, T.W.Thibedi, J.A.LaGuma, John Gomas, en E.J. Khaile het aan die KPSA behoort.¹⁵ Tydens 'n Nasionale Raadsvergadering van die ICU in Port Elizabeth op 16 Desember 1926 is daar, grootliks deur Kadalie se toedoen, besluit om die kommuniste uit die ICU te skop. Die breuk van 1926 was oënskynlik oor LaGuma se nominasie as lid van die KPSA-afvaardiging na die Brusselse kongres teen die onderdrukking van koloniale minderhede en die feit dat hy nie offisieël van die ICU magtiging daartoe gehad het nie. Kadalie het weer die KPSA-lede daarvan beskuldig dat hulle deur blankes beïnvloed is. Die werklike rede was egter dat dit veral KPSA-lede in die ICU was wat oor korrupsie in die ICU-hoofkantoor gekla het.¹⁶ Aanvanklik het hierdie groep, (LaGuma, Khaile, Gomas en Mbeki) geweier om te bedank, maar hulle is die

14. Wits, Ballinger-versameling, C2.3.7, leër 3, Afskrif van brief van Roux waarskynlik aan dr. Norman Leys, 16 September 1928. Sien ook Roux, Time longer, pp.202-203; Walshe, The rise of African Nationalism, p.170.

15. Wickens, The Industrial and Commercial Workers' Union, pp.84, 98.

16. Wickens, The Industrial and Commercial Workers' Union, pp.106-109.

volgende dag daartoe geforseer.¹⁷ Mbeki en 'n Indiërlid van die Kaaplandse ICU het besluit om uit die KPSA te bedank en binne die ICU te bly.¹⁸

Die geskorste lede het in 'n ope brief die 'rank and file' van die ICU gevra om hul skorsing teen te staan. Die South African Worker het 'n manifes gepubliseer waarin die KPSA onomwonde sy betrokkenheid by die swart werkerstryd omskryf het en gepleit het vir die afskaffing van paswette en inboek-arbeid, gelyke besoldiging, gelykheid van alle werkers ongeag ras of velkleur asook vryheid van werkersorganisasies. Ook sy vriendskap met die ICU is uitgespel - "The Communist Party is not in opposition to the ICU. It is a political party, whereas the ICU is a trade union." 'n Beroep is gedoen dat Kadalie, Champion en ander teengestaan moes word in hulle 'pogings om die ICU op te breek'.¹⁹

Die KPSA-Kongres van Januarie 1927 het die skorsing van die kommunistiese lede uit die ICU beskryf as: "an act calculated to split the Union and betray the non-European masses of South Africa into the hands of Government master class."²⁰ Uit die reaksie wat die skorsing van die kommuniste uit die ICU uitgelok het, blyk dit dat die KPSA wel aanhang binne die organisasie gehad het. Onmiddellik na die skorsing van die KPSA-lede, het ICU-lede in sentra waar bekende KPSA-lede was teen hierdie stap geprotesteer. In die Koster-lokasie, naby Port Elizabeth, is 'n ICU-vergadering opgebreek toe KPSA-lede permissie

17. Killie Campbell, Mabel Palmer-versameling, Lêer 18, National Secretary's report for 1926; Kadalie, My life and the ICU, pp.98-100.

18. Roux, Time longer, p.164.

19. South African Worker, 24 Desember 1926.

20. South African Worker, 7 Januarie 1927.

geweier is om hul saak te stel. Volgens Roux het honderde swart werkers daarop hul eie vergadering gehou waartydens die Nasionale Raad van die ICU gevra is om onvoorwaardelik die geskorste lede weer in hul ampte te herstel.²¹ In Johannesburg het die weeklikse byeenkoms van die ICU, waartydens Kadalie oor die skorsing van die Kommuniste verslag gedoen het, byna op chaos uitgeloop. 'n Sterk 'rooi element' was aanwesig en het soveel oproer veroorsaak dat Mbeki nie sy voorsitterskap kon handhaaf nie. 'n Orkes moes deur die ICU gebruik word om die oproerige gemoedere te kalmeer.²²

Die ICU het geen gehoor gegee and die KPSA se oproep om herinstelling van die KPSA-lede nie. Die KPSA kon nie daarin slaag om 'n betekenisvolle gedeelte van die ICU om hulle te verenig nie. Na die skorsing was die KPSA, ten spyte van die Komintern se gevoel dat hulle die ICU moet probeer bekeer,²³ wantrouig jeens dié organisasie. Veral Roux was gekant teen die ICU en het infiltrasie as onprakties beskou.²⁴ Daarby het die ICU in elk geval sedert 1927 begin disintegreer en weinig gewin vir die KPSA ingehou.

In 1928 het die Komintern 'n gans nuwe beleidsrigting jeens die werkerstryd in Suid-Afrika ingeslaan wat verreikende ideologiese implikasies vir die KPSA sou inhou. Tydens die sesde Komintern-kongres wat vanaf Julie tot

21. Roux, Time longer, pp.164-165.

22. South African Worker, 31 Desember 1926; Roux, Time longer, pp.165-167.

23. Wits, Ballinger-versameling, C2.3.7, Leër 3, Roux aan Norman Leys, 16 September 1928.

24. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, Roux aan CPSA dear Comrades, 3 Maart 1928; Wits, Ballinger-versameling, C.2.3.7, Leër 3, Roux aan Norman Leys, 16 September 1928.

September 1928 in Moskou gehou is, is die probleme rondom kolonialisme bespreek. Suid-Afrika het noodwendig ter sprake gekom. 'n Nuwe beleid is uitgestippel naamlik dat die proletariaat en die werkersklas verenig moes word ten einde die kapitaliste én die bourgeoisie omver te werp.²⁵ Dit lyk asof hierdie bourgeoisie die blanke werkersklas sou geïmpliseer want daar word melding gemaak van "...the interests of the S.A. bourgeoisie are becoming more and more blended with the interests of British financial and industrial capital, and the white bourgeoisie is becoming more and more inclined to compromise with British imperialism".²⁶ Die uiteindelijke slagspreuk wat die kongres aangeneem het was "...an independent native South African Republic as a stage towards the Workers and Peasants' Republic, with full safeguards and equal rights for all national minorities"²⁷, in kort - 'n republiek gebou op swart nasionale werkersbelange.

Die nuwe rigting van die Komintern het sterk teenkanting vanaf die blanke KPSA-lede uitgelok.²⁸ Bunting, wat persoonlik op die kongres teenwoordig was, het gevoel dat dit die blanke werkersklas, wat reeds sy lojaliteit jeensdie kommuniste tydens vorige stakings bewys het, misken het.²⁹ Volgens hom het die nuwe slagspreuk

25. S.A. Miscellaneous documents, reel 5, 38th session, VI congress, 20.8.1928, pp.3-5.

26. Carter/Karis mfm, reel 9, The Communist International, The South African Question - Resolutions of the ECCI, 13 November 1928.

27. Pheko, Apartheid: The story of a dispossessed people, p.52; Ranuga, Marxism and black nationalism, pp.119-125.

28. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 1, Wolton aan Roux, 8.5.1928; S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, 38th session, VI congress, 20 Augustus 1928.

29. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, 38th session, VI congress, 20 Augustus 1928, p.4, Official copies of speeches of South African delegates to Comintern Conference, 1928, p.189a.

daarop neergekom het dat die swartes se vryheidstryd of te wel hulle nasionale stryd as meer fundamenteel beskou as die klassestryd.³⁰ Hy wys daarop dat, alhoewel die swartes in Suid Afrika onder addisionele verdrukking is, naamlik "...that of race by race as well as class by class," die klassestryd steeds prioriteit moes bly: "The national racial aspect of the African struggle is thus something additional to the class struggle..."³¹ Die gevaar van hierdie oorbeklemtoning van die nasionale stryd van die swart proletariaat het vir Bunting en ander lede van die KPSA daarin gelê dat dit uiteindelik die blanke werkersklas sou bedreig.

It is no longer a mere case of the national and class movements coinciding... Here the white exploited race are of the very race which the native exploited are, as nationalists, fighting against.

Benewens die feit dat die blanke werkersklas hierdie nuwe rigting sou verwerp sou dit die KPSA aan vervolging deur die regering van die dag blootstel.³²

Vir Roux het die resoluëie van die Komintern daarop neergekom dat "we must inscribe on our banner 'Not a White South Africa, but a Black South Africa.'"³³ Dit en ander slagspreuke soos: "South Africa is a black country" en "the return of the country to the black

30. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, 38th session, VI Congress, 20.8.1928, p.4.

31. S.P. Bunting, Imperialism and South Africa: Being a report on behalf of the delegates of the S.A. Communist Party on their return from the VI Congress of the Communist International, Moscow 17th July - 1st September 1928, pp.22-23.

32. S.A. Miscellaneous documents, mfm, reel 5, 38th session, VI Congress, 20.8.1928, p.12.

33. S.A. Miscellaneous documents, mfm, reel 5, Roux, The new slogan and the revolutionary movement among white workers in S.A., 30.7.1928, p.4.

population" sou die blanke werkersklas vervreem en was boonop nie korrek nie.³⁴

Die meerderheid blanke lede in die KPSA het gevoel dat die stryd in Suid-Afrika rondom solidariteit tussen blanke en swart werkers moes gaan. Teen 1929 het meeste blankes die KPSA verlaat - Bunting, Roux, Baker, Weinbren, Sachs, Petersen, Andrews, Glass en mevv. Glass en Bunting was die enigste oorblywende lede. Voorts was daar onenigheid tussen Bunting, Roux en die Glasses aan die een kant en Weinbren, Sachs, en Baker aan die ander, terwyl Andrews hom op hierdie stadium feitlik van KPSA-aktiwiteite onttrek het.³⁵

Benewens die uittoeg van blankes uit die KPSA het die idee van 'n Swart Republiek ook vanuit swart geledere weinig aanhang gekry. Waaraan kan die gebrek aan belangstelling toegeskryf word?

Volgens Ballinger was kommunisme en die idee van 'n Swart Republiek van meet af vir die swart bevolking onaanvaarbaar: "Communism is anathema to the majority of Native Africans..." Hy skryf dit toe aan individualisme, die begeerte om veestapels op te bou asook die lojaliteit jeens stamtradisies. Volgens hom sou die idee van 'n Swart Republiek slegs tot die swartes spreek omdat dit sou beteken dat hulle van die blanke ras ontslae kon raak.³⁶

34. S.A. Miscellaneous documents, mfm, reel 5, 38th Session, VI Congress, 20.8.1928, pp.9, 11.

35. UCT, Ballinger-versameling, A5.III.6, Dokument getiteld Joint meeting ICU of Africa, African Congress, Non-European federation of trade Unions, Communist Party, League of African Rights, Independent ICU, 6 November 1929.

36. Carter/Karis mfm, reel 13B, The Industrial and Commercial Workers' Union of Africa, Ballinger, Circa 1929.

Bunting het trouens self tydens die Komintern se kongres daarop gewys dat daar in Suid-Afrika op daardie stadium geen werklik nasionale beweging onder swartes was nie en definitief geen beweging ter stigting van 'n Naturelle-Republiek nie.³⁷ Die ANC, die enigste organisasie wat enigsens nasionale belange verteenwoordig het, het trouens feitlik geen aanhang gehad nie en die gewildheid van die ICU kon eerder aan klas- as aan nasionale belange toegeskryf word.

Swartes wat erkende kommuniste was, was oud-ICU lede soos Stanley Silwana, E.J. Khaile en J. Gomas. Die aandskole het enkele lede soos T.W. Thibedi gewerf. In 1928 het Albert Nzula, S.M. Kotu en J.B. Marks bygekom asook Johannes Nkosi, Gana Makabeni en Moses Kotane.³⁸

Die KPSA se grootste sukses was egter geleë in swart vakbonde wat, sedert 1927, parallel met blanke vakbonde gestig is. Kommuniste soos Kalk, Sachs, Klenerman en Weinbren was behulpsaam om vakbonde vir 'n verskeidenheid van swart industriële werkers soos wasserywerkers, bakkerijwerkers, kleremakers en matras- en meubelwerkers te stig. Hierdie vakbonde is onder die oorkoepelende swart vakbondfederasie, die South African Federation of Natives Trade Unions (voortaan SAFNTU) georganiseer. Weinbren was die voorsitter van SAFNTU en Thibedi die sameroeper.³⁹

Hoewel die ledetal van SAFNTU hoegenaamd nie met die van die ICU vergelyk kan word nie, is hierdie vakbondfedera-

37. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, 38th Session, VI Congress, 20.8.1928.

38. Roux, Time longer, pp.202-203; Walshe, The rise of African nationalism, pp.170-171.

39. Simons en Simons, Class and Colour, pp.376-377; Roux, Time longer, p.207.

sie tog vir hierdie studie van besondere belang. Omdat hulle lede in georganiseerde vakbonde gegroepeer was en oor 'n sekere mate van geskooltheid beskik het, het hulle sterker bedingingsmag gehad en het hulle trouens belangrike reaksie op Loonwetgewing getoon.

Wat die ondersteuning van hierdie vakbonde deur die swart werkerskorps aan betref, het Weinbren tydens 'n gesamentlike sitting van die uitvoerende rade van die SATUC en die ICU, in Augustus 1928 gesê dat daar op daardie stadium 7 of 8 sulke vakbonde bestaan het met 'n totale ledetal van tussen 6 000 en 7 000 werkers.⁴⁰ Teen 1929 was daar volgens hom ongeveer elf vakbonde met 'n ledetal van 10 000.⁴¹ Stein het in sy studie van die SAFNTU egter bevind dat daar slegs vir 3 612 lede van hierdie vakbonde afdoende bewyse bestaan alhoewel hy toegee dat Weinbren se beraming van lidmaatskap in 1928, waarskynlik korrek is as 'in ag geneem word dat die organisasie in 1929 vanweë interne finansiële probleme lede verloor het.⁴² Voorts beweer Roux dat, ofschoon die organisasie nie baie lede gehad het nie, dit tog op 'n gesonde basis georganiseer was.⁴³

Die vakbonde vir wasserywerkers, klerewerkers, matras- en meubelwerkers en bakkerwerkers was in die tydperk 1928 - 1929 besonder aktief.⁴⁴ In Julie 1928 het die swart

40. Wits, Ballinger-versameling, E.2.39, leër 10, Minutes of Joint meeting of National Executive Council of SATUC and Executive of ICU, 30 Augustus 1928.

41. Star, 18.2.1929.

42. M. Stein, African Trade Unionism on the Witwatersrand, 1928 - 1940, Ongepubliseerde hons. opstel, Wits, 1977, pp.24-25.

43. UCT, Ballinger-versameling, A.12.II.3, Roux aan Ballinger, 19 Maart 1929.

44. Stein, African Trade Unionism, p.24.

wasserywerkers hulle krag bewys met 'n aantal stakings. Ook is 'n ooreenkoms met die blanke wasserywerkersvakbond aangegaan wat wedersydse samewerking en konsultasie sou behels. Ook die meubel- en matraswerkersvakbond het in 1928 'n samewerkingsooreenkoms gesluit, hoewel daar aansienlik minder kontak tussen die blanke en swart vakbonde in hierdie industrie was. Daarteenoor is die Witwatersrandse kleremakersvakbond, wat in 1929 gestig is, gekenmerk deur die hoë mate van samewerking met die blanke vakbond. Wat die bakkerwerkers aan betref, was daar bykans geen kontak tussen die blanke werkers en die swart vakbond, wat in 1928 as die "African Bakers Union" gestig is, nie.⁴⁵

Alhoewel daar onderlinge samewerking was tussen die verskillende vakbonde wat tot SANFTU behoort het, was daar geen sprake van solidariteit nie. Uitgebreide stakings het byvoorbeeld nooit voorgekom nie. Voorts het die SANFTU nooit daarin geslaag om swart mynwerkers in vakbonde te organiseer nie, hoewel hulle die behoefte daaraan beseft het.⁴⁶

In 1929 is die 'League of African Rights' deur Gumede gestig as frontorganisasie van die KPSA met Gumede as president.⁴⁷ Die doel was om landswye stakings te reel en om 'n petisie, met 'n beoogde miljoen handtekeninge, teen die afskaffing van die Kaapse stemreg op te stel. Voorts vra hulle dat nie-blanke stemreg na ander provinsies uitgebrei moet word, vrye onderwys vir swartes en die afskaffing van die paswette. Hul slagspreuk was

45. Stein, African Trade Unionism, pp.23-25; Simons en Simons, Class and Colour, pp.376-377.

46. Stein, African Trade Unionism, pp.25-26.

47. Ranuga, Marxism and Black nationalism, pp.125-129.

'Mayibuye' of 'Gee terug ons land'⁴⁸.

Volgens Roux het die 'League of African Rights' die inisiatief geneem om die besluite van die Komintern uit te voer, nl. "...to unite existing embryonic national organisations among the natives".⁴⁹ Die 'League' is deur die ANC en interessant genoeg ook deur Ballinger se ICU ondersteun.⁵⁰ Dit is egter spoedig ontbind omdat Moskou dit gesien het as 'n "unnecessary distraction from the required course of action - establishment of an independent black republic."⁵¹

Dit is moeilik om die omvang van die KPSA se aanhang onder die swart bevolking te bepaal. Nadat die party hom in 1925 tot die swart massas gewend het, het sy ledetal gegroei tot 200 in 1927 en 1 600 in 1928. In 1929 is die jaarlikse kongres bygewoon deur 30 afgevaardigdes waarvan 20 swartes en kleurlinge was en 10 blankes. Hulle het bykans 3 000 lede verteenwoordig.⁵² As die invloed van die KPSA op SAFNTU, wie se ledetal tussen 3 000 en 10 000 geskat kan word, bygereken word, was die invloed van die KPSA betekenisvol. Voorts meld Roux dat die party sy aanhang op die platteland vergroot het. In die Vereeniginglokasie is 'n vergadering van die KPSA in 1926 deur sowat

48. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, Omsendbrief van massavergadering van die 'League of African Rights', 25 Augustus 1929.

49. S.A. Miscellaneous documents mfm, reel 5, Afskrif van konsepbrief waarskynlik Roux aan 'dear comrade', circa Oktober 1929.

50. Ranuga, Marxism and Black nationalism, p.129; Scholtz, Ontwikkeling van die Politieke denke van die Afrikaner, Vol.7, 1924 - 1939, p.248.

51. Ranuga, Marxism and Black nationalism, p.129; Scholtz, Ontwikkeling van die Politieke denke van die Afrikaner, Vol.7, 1924 - 1939, p.248.

52. Simons, Class and Colour, p.406; Walshe, The rise of African nationalism, p.170; Roux, Time longer, p.217.

2 000 swartes bygewoon waarna etlike honderde van hulle by die party aangesluit het. Thibedi se byeenkoms in Potchefstroom in dieselfde jaar is deur 1 000 mense bygewoon.⁵³

Desondanks het die party swak gevaar in die kiesafdelings waar hulle tydens die 1929-verkiesing kandidate gestel het, en dit ten spyte van die feit dat die kieserskorps in hierdie kiesafdelings oorwegend swart was. In die Transkei kon Bunting slegs 289 stemme op hom verenig terwyl Wolton sy deposito verloor het. Hoewel Roux hierdie resultate grootliks aan die inmenging van die polisie toeskryf,⁵⁴ kan aangeneem word dat die aanhang van die kommunistiese leerstellinge in die twintigerjare nie so groot was as wat sy ondersteuners gedink het nie.

4.2 REAKSIE VAN DIE KOMMUNISTIESE PARTY VAN SUID-AFRIKA OP DIE LOONWET, 1925

Die onmiddellike reaksie van die KPSA op die Loonwet was hulle kritiek dat dit plaasarbeiders en huisbediendes, volgens hulle die mees onderbetaalde en geëksploiteerde werkers, uitgesluit het.⁵⁵ Desondanks het die KPSA se Federasie van Swart Vakbonde (SAFNTU) sedert 1928 van die Loonraad gebruik gemaak.⁵⁶ In industrieë soos die klerebedryf, wasserye, die meubel- en matrasindustrieë en bakkerye, waar werkers reeds in vakbonde georganiseer

53. Roux, Time longer, p.205.

54. Roux, Time longer, pp.217-231.

55. Sachs, E.S., The Anatomy of Apartheid, pp.218-219.

56. Die Federasie het voortdurend geadverteer dat swart werkers klagtes oor lae lone en swak werksomstandighede by hulle moes indien sodat hulp verleen kon word in versetaksies. Sien bv. The South African Worker, 31 Augustus 1929.

was, is gepoog om die lone van vakbondlede deur middel van die Loonraad te verbeter. In 1928 het E.S. Sachs, sekretaris van die Reef Native Trade Assistants' Union, 'n omvattende verslag aan die Loonraad voorgelê toe laasgenoemde ondersoek gedoen het na lone, werksure en werksomstandighede van swart werkers in eethuise.⁵⁷

Gedurende 1928 en 1929 het die Loonraad dan ook deur middel van minimumloonvasstellings, die posisie van ongeskoolde werkers - swart en wit - in hierdie industrieë aansienlik verbeter. In die Witwatersrandse bakkery en verversingsbedryf het die totale weeklikse lone van swart werkers gestyg vanaf 19s.7d. in Mei 1926 tot 21s.8d. in Mei 1928. In die Pretoria-streek het lone tot 22s.7d. in November 1927 gestyg. In die lekkergoed-industrie het gemiddelde weeklone dwarsoor die land tussen Februarie 1926 en Februarie 1928 gestyg vanaf 20s.9d. tot 25s. In die bakkerye-industrie het gemiddelde weeklikse lone gestyg vanaf 16s.5d. tot 18s.6d.⁵⁸ Die impak van die Loonraad word duidelik geïllustreer deur die feit dat werkgewers, na die publikasie van minimumlone in die Staatskoerant, op groot skaal probeer het om dit te ontduik.⁵⁹ Selfs die stigting van die swart bakkeryewerkersvakbond in 1928 is geïnspireer deur die nuus dat die Loonraad besig was om gunstige loonvasstellinge in dié beroep te oorweeg.⁶⁰ Die Loonraad het in der waarheid die groei van industriële vakbonde gestimuleer⁶¹ omdat

57. Weekly News: Industrial and Commercial Workers' Union of Africa, 5 Desember 1928.

58. Carter/Karis mfm, reel 9B, National European Bantu Conference, Cape Town, 6 - 9 Februarie 1929, Rede deur F.A.W. Lucas, "Natives and the Wage Act", pp.203-205.

59. Stein, African Trade Unionism, p.19.

60. South African Worker, 17.2.1928.

61. Roux, Time longer, p.209; D. Ncube, Black trade Unions in South Africa, p.51.

dit swart werkers van 'n forum voorsien het waardeur hulle hul griewe kon lug.

Die KPSA-vakbonde het egter, in teenstelling met die ICU-beweging en die Gesamentlike Rade, gekla dat die Departemente van Arbeid en Naturellesake nie baie behulpsaam was nie. Die blanke klerewerkersvakbond het byvoorbeeld klagtes teen die Departement van Arbeid gelug.⁶² 'n Uitsondering was egter dat F.A.W. Lucas, as voorsitter van die Loonraad, die hoogste lof ontvang het.⁶³

Die reaksie van die KPSA op die Loonwet vorm ook 'n teenstelling met dié van ander politieke groepe, omdat daar by eersgenoemde 'n groter vrees was dat minimumloonvasstellings kon lei tot afdankings van werkers en 'n groter aanspraak vanaf werkgewers dat "...the inefficient worker will have to go...".⁶⁴ Op 13 Desember 1926 is minimumlone vir werkers in klerefabrieke en lekkergoedfabrieke neergelê. Die verslaggewer van die Cape Times, wat die uitwerking hiervan ondersoek het, het bevind dat daar onrustigheid onder sowel werkgewers as werknemers in Port Elizabeth en Kaapstad bestaan het oor die uitwerking van die vasstellings aangesien swart werkers afgedank kon word. Dit blyk egter dat slegs werkgewers werklik onder vra is,⁶⁵ wat beteken dat die Cape Times se bevinding nie sondermeer aanvaar kan word nie.

Die kommunistiese vakbonde het voorts van uitgebreide stakings gebruik gemaak. Dit is egter interessant dat

62. Stein, African Trade Unionism, p.20.

63. E.S. Sachs, The anatomy of apartheid, p.219; Roux, Time longer, pp.208-209; Simons en Simons, Class and Colour, pp.337-338.

64. Cape Times, 15 Desember 1926.

65. Cape Times, 15 Desember 1926.

hierdie stakings gebruik is om minimumlone, soos deur die Loonraad vasgestel, af te dwing.⁶⁶ Dit dui dus daarop dat dit nie die Loonraad as sodanig was wat misluk het nie, maar eerder die Loonwet omdat minimumlone nie deurgaans deur die wet afdwingbaar was nie. Lucas se verklaring hiervoor was dat loonraadsvasstellings dikwels deur hofuitsprake op tegniese punte verwerp is, wat werkgewers die gaping gegee het om laer lone as deur die Loonraad vasgestel, te betaal. Hy is egter van mening dat minimumlone wel afdwingbaar was aangesien lone op dienskontrakte aangedui moes word en dus deur amptenare van die Departement van Arbeid gekontroleer kon word. Daarteenoor het talle werkgewers wel die Loonraad se minimumlone betaal, die uitsprake van die hof te snyt.⁶⁷

Uitgebreide stakings het in 1928-29 voorgekom. Hierdie stakings is georganiseer deur vakbonde wat onder die vaandel van SAFNTU gestaan het. In April 1928 het swart klerewerkers in die Johannesburg-omgewing gestaak om betaling op Goeie Vrydag; in September 1928 het 170 lede van die Transvaal Mattress Company gestaak; in Oktober 1928 was daar 'n drie uur lange staking by die firma Louis en Metz om oortydbetaling en in November 1929 het 200 matraswerkers vir bykans 10 dae gestaak. Al hierdie stakings was skynbaar suksesvol. Na die November-staking is swart werkers gearresteer, maar weer vrygelaat op grond daarvan dat die werkgewer die wet oortree het. In Januarie 1929 het swart wasserywerkers gedreig om te staak indien loonvasstellings nie gehandhaaf word nie.⁶⁸

66. Roux, Time longer, pp.208-211.

67. Carter/Karis mfm reel 9B, National European Bantu Conference, Cape Town, 6 - 9 Februarie 1929, Rede deur F.A.W. Lucas, "Natives and the Wage Act", p.203.

68. Stein, African Trade Unionism, p.21.

'n Verdere onderskeid tussen die ICU en die vakbonde wat deur die SAFNTU georganiseer is, was dat laasgenoemde beter in staat was om tussen wettige vakbondbedrywighede en algemene politieke retoriek te onderskei. Sake waaroor gestaak is was lone, oortydbetaling, werksure en onregverdige ontslag. Desondanks was hulle nie apolities nie.⁶⁹ Daar is selfs geoordeel dat die Loonwet die mobilisering van gemengde vakbonde sou stimuleer aangesien verskille tussen die hoogs-geskoolde en ongeskoolde arbeiders daardeur grootliks uitgewis sou word.⁷⁰

Die sukses waarmee werkers van die kommunistiese vakbonde gestaak het kan enersyds toegeskryf word aan die feit dat hulle oor 'n mate van geskooldheid beskik het en dus nie summier deur ander arbeiders vervang kon word nie. Andersyds het die grootskaalse uitbreiding in die handels- en industriële sektor 'n groot mark vir swart arbeiders geskep.⁷¹

4.3 REAKSIE VAN DIE KOMMUNISTIESE PARTY VAN SUID-AFRIKA OP DIE MYNE EN BEDRYWE WET (1911) WYSIGINGSWET, 1926

Benewens sy ondersteuning aan ander organisasies wat hierteen beswaar gemaak het, bestaan daar nie veel getuienis van daadwerklike KPSA-optrede teen die kleurslagboomwet nie. Die voorgestelde program van die KPSA wat tydens die Partykongres op 30 Desember 1924 aanvaar is vir voorlegging aan die verskillende takke van die party, stel 'n reeks eise namens die werkersklas van Suid-Afrika. Daaronder word talle griewe wat ook in die lite=

69. Ncube, Black Trade Unions, p.53.

70. Roux, Time longer, p.326; Ncube, Black Trade Unions, p.55.

71. Stein, African Trade Unionism, pp.13-14.

ratuur van ander swart organisasies voorkom, genoem, soos gelyke besoldiging ongeag kleur, die reg tot stakings, aanvaarbare werksure en die afskaffing van sekere belastingings.⁷² In teenstelling met ander organisasies se eise word hier egter geen melding van die kleurslagboom gemaak nie.

Tydens die bespreking van die wetsontwerp in die parlement is enkele artikels daaroor wel in die *South African Worker* gepubliseer. Daarin word teen die wet te velde getrek veral omdat die Arbeidersparty hom met die wet vereenselwig het. In 'n artikel wat op 9 Julie 1926 verskyn het, is die Arbeidersparty se bevooroordeeldheid gekritiseer. Die artikelskrywer het aangevoer dat "...the chief aim and object of that Party was to 'keep the native in his place'It was the SALP delegates on the May Day Committee who threatened to withdraw if native workers were allowed to march in the procession." Vandaar dat die skrywer sarkasties die vraag vra of die Arbeidersparty simpatiek sou wees jeens die swart werker in sy stryd teen die wet? "Oh yes, the Labour Party will be sympathetic, we don't think."⁷³

Tydens die KPSA se jaarlikse kongres in 1926 is nog geen werklike protes teen die rigting wat die Pakt ingeslaan het, aangeteken nie. In plaas daarvan is die moreel van die Party op hierdie stadium erg geknou deur die skorsing van sy lede uit die ICU. Om sake te vererger was die bywoning tydens hierdie kongres maar swak.⁷⁴ Hierdie

72. CPSA, South African Communists speak: Documents from the History of the South African Communist Party, 1925 - 1980, Document 34: Draft Communist Party Programme adopted by the Party conference on December 1924, for submission to branches, pp.83-84.

73. South African Worker, 9 Julie 1926.

74. H.R. Pike, A history of Communism in South Africa, p.148.

verwikkeling bied 'n moontlike verklaring vir die apatie van die KPSA jeens die kleurslagboomwet. Dit is ook moontlik dat die kleurslagboomwet op sigself verdeelde lojaliteite by blanke kommuniste sou skep. Aan die een kant het die wet die semi-geskoolde blanke werker beskerm, maar aan die ander kant het dit semi-geskoolde swart werkers aan diskriminasie uitgelewer. Hierdie skeuring tussen die negrofiliste en ander blanke KPSA-lede het vir 'n lang tyd 'n verlamme uitwerking op die kommunistiese beweging gehad.

'n Ander moontlike rede waarom die KPSA nie daadwerklik teen die wet kopsie aangeteken het nie, is die feit dat die kommuniste, vanweë hul vakbondgerigte organisatoriese agtergrond, meer insig as ander organisasies in industriële omstandighede gehad het en waarskynlik besef het dat die wet buite die myne nie veel trefkrag sou hê nie. Die South African Worker het in 1927 die wet beskryf as "pernicious in principle and more notorious abroad than any other part of the South African native policy", maar bygevoeg dat dit eintlik maar proporsioneel min werkers, wit of swart, geraak het.⁷⁵ Aangesien Hertzog se vier interafhanklike wetsontwerpe oor onder andere stemreg en grondbesit so kort na die aanvaarding van die kleurslagboomwet gevolg het, is die KPSA se aandag spoedig deur laasgenoemde in beslag geneem en kan selfs geredeneer word dat die kommuniste besef het dat hierdie wette potensieël meer gevaarlik vir swart- en werkers-belange was.

Die KPSA was wel bewus van die ontevredenheid wat die kleurslagboomwet onder die swart bevolking uitgelok het en berig byvoorbeeld in Julie 1926 dat

...a steady undercurrent of discontent is manifesting itself amongst the wide masses of native

75. South African Worker, 4 Februarie 1927.

peoples against the proposed segregation policy. Fierce anger was aroused as a result of the passing of the Colour Bar Bill, and this has in no way abated in view of the proposal to withdraw the Cape franchise...⁷⁶

Dit sou ook verkeerd wees om summier te aanvaar dat die KPSA niks gedoen het om die kleurslagboomwet te keer nie. Individuele kommunistiese lede het hard tydens organisasies soos die ICU en ANC se vergaderings meegewerk. Dikwels is dit ook as geleentheid beskou om propaganda vir kommunistiese leerstellings te maak. Met die ICU-byeenkoms in die Workers' Hall, Johannesburg in Oktober 1925 is daar teen die kleurslagboom geagiteer. Twee bekende lede van die KPSA, W.H. Andrews en G.F. Glass, het tydens hierdie byeenkoms opgetree en 'n beroep op die swart bevolking gedoen om hulle te verenig in hul verset.⁷⁷ In Februarie 1926 het die ANC 'n uitgebreide propagandaveldtog in Bloemfontein georganiseer om hoofsaaklik teen die kleurslagboomwet en die segregasiewetgewing te protesteer. Kadalie van die ICU het tydens die byeenkoms opgetree en ook E. Roux en La Guma wat beide uitgesproke kommuniste was.

Dit is duidelik dat die passering van die kleurslagboomwet gedurende die 1925-1926 parlamentsessie saamgeval het met 'n laagtepunt in die geskiedenis van die KPSA. Hierdie gegewendheid verklaar in 'n groot mate die afwesigheid van sterk verset teen die wetgewing van die kant van die kommuniste. Dit beteken geensins dat die kleurslagboom stilswyend aanvaar is nie. Selfs drie jaar later, tydens die KPSA se sewende jaarlikse kongres in 1929,

76. South African Worker, 30 Julie 1926

77. Killie Campbell, Marwick-versameling, Leër 74, The translation by Alfred Assegai of article in the "Workers' Herald" dated 15th October 1925.

word daar talle politieke, sosiale, regtelike, arbeids-, en grondeise gestel. Een van die eise was: "Repeal of the colour bar laws and regulations."⁷⁸

4.4 GEVOLGTREKKING

Die KPSA het die Pakt tydens die algemene verkiesing van 1924 gesteun. Teen 1929 was die KPSA een van die regering se felste kritici. Die voor-die-hand-liggende rede hiervoor was die feit dat die KPSA hom daadwerklik vir die swart werker begin beywer het, soveel so dat meeste blanke KPSA-lede die Party in die periode 1924-1929 verlaat het. Daarteenoor het die beleidsrigting wat deur die Pakt ingeslaan is allermens beloftes vir die swart bevolking ingehou.

Benewens enkele swart individue wat tot die Marxistiese leerstellinge bekeer is, kon die KPSA egter ook nie 'n betekenisvolle aanhang onder die swart bevolking opbou nie. Die rede vir dié gebrek aan populariteit lê klaarblyklik in die sterk posisie van die ICU onder swartmense op hierdie tydstip asook in die vreemdheid van die kommunistiese ideologie vir die grootliks ongeletterde swart bevolking.

Desondanks gebrek aan steun uit nóg blank nóg swart gelede, was die KPSA baie aktief in die Pakt-era en het die party weerstand teen ongewilde, diskriminerende wetgewing gebied. Hulle het die werkerstryd met ywer aangepak en vakbonde georganiseer. Hulle het aktief aan die Loonraad deelgeneem en die geskroom om hulle tot stakings te wend

78. CPSA, South African Communists speak, Document 44, Programme of the Communist Party of South Africa adopted at the seventh annual conference of the Party on January 1, 1929, p.105.

ten einde hoër lone te bekom nie. Hoewel hulle nie baie aktief op die kleurslagboomwet gereageer het nie en in dié verband deur die Gesamentlike Rade oorskadu is, het hulle nogtans, in die geheel gesien, aktief weerstand teen die arbeidsbeleid van die Pakt gebied.